

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. VI. Nefandis Manassis archiepiscopi sui conatibus sese opponit: qui hac
occasione multa passus sit, monachumque induere proposuerit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTOR
C. B.

Sancto ante conversionem, seu antequam hic, perituris omnibus mundi rebus relictis, in eremum secederet, libros conscriptos, num. 104 indicat; verum, cum id non satis constet, resne ita, an secus habeat, tunc primum examinaturus sum, cum de vita, a Sancto in Calabriae eremo acta, binisque epistolis, certo ibidem ab eo scriptis, tractabo, ita uno eodemque loco de omnibus Operibus, quæ vel Sancti sunt, vel ei attribuuntur, sermonem instituturus.

§ VI. Nefandis Manassis archiepiscopi sui conatibus sese opponit: qui hac occasione multa passus sit, monachumque inducere proposuerit.

B
Sanctus Manassis, qui Gervasii archiepiscopi defuncti

Cum Gervasius, Remensis archiepiscopus, vir de ecclesia sua multis nominibus, ac præsertim, quod Remenses scholas, ante quidem celebres ac illustres, celebriores tamen illustrioresque Brunonis opera reddiderit, optime meritis, anno 1067 e vivis fuisset sublatus, vacantem hujus obitu archiepiscopalem cathedram simoniace obtinuit seu potius invasit Manasses, generis nobilitate, non virtutum ornatu clarus, qui in veteri codice Remensi manuscripto Manasses de Gournai, ut Gallia Christiana aucta scriptores tom. IX, col. 71 testantur, vocatus invenitur. Hic, etsi per ostium in ovile ovium non esset ingressus, ita tamen promotionis consecrationisque suæ, quæ anno 1069 evenit, initio se gessit, ut, si non in omnibus, in multis saltem veri pastoris munus impleret. Tunc enim Ecclesie jura magna animi propensione subinde propugnasse, beneficisque in monasteria exstitisse cognoscitur ex iis, quæ de eo tum Marlotus tom. II Historiæ Metropolis Remensis pag. 165 et octo sequentibus, tum Gallia Christiana aucta scriptores loco proxime cit. memoriae produnt. Nec tum etiam commisit simoniacus ille antistes, ut proborum omnium, etsi interim in nonnullos ex his fuerit iniquior, odia in sese concitaret. Imo contra sedulo curasse videtur, ut etiam de viris, qui et morum gravitate et virtute essent spectabiles, bene mereretur.

locum simoniace obtinuerat, mores improbos diutius non ferens.

109 Quam verum id sit, argumento est Sanctus noster, quem, uti ex supra dictis facile colliges, ad cancellarii ecclesie Remensis munus, quod Odalrici obitu vacabat, vel ipsemet promovit, vel ab ecclesie suæ canonicis promovendum salegit, sive interim id fecerit, quod multiplicem in Sancto scientiam morumque probitatem, præcipue ad munus illud digne obeundum requisitam, observasset, sive quod hoc modo Brunonis, viri celeberrimi, magnæque in urbe Remensi auctoritatis, amicitiam sibi conciliare unice desideraret, ne quando illum pravorum consiliorum, quæ jam tum forte animo agitata, adversarium experiretur. Et Sanctus quidem Manassæ, quamdiu id utcumque per gesta moresque hujus licuit, adhæsisse animo non omnino averso videtur, consiliisque suis, ut sat verosimile apparet, interim effecerit, ut profligatæ conscientie homo bona nonnulla præstiterit, et a malis, quæ meditaba-

tur, abstinuerit. Verum cum deterior indies Manasses evaderet, beneficia ecclesiastica venderet, sacram suppellectilem diriperet, multos injuste excommunicaret, clericorum, ecclesiarum ac abbatiarum bona occupare tentaret aut etiam reipsa occuparet, lupumque, ut verbo dicam, non pastorem ageret, adversarium ei omnino sese Sanctus noster præbuit, maxime forte, quod simoniaca hominis ad sedem Remensem promotio, quam hactenus ignorasset, jam tandem palam ei facta esset. Ast cum a Manasse, si diutius Remis, et adversans, substitisset, certissime non parum periclitaturus esset, verosimillime tum periculo sese subducendi causa, tum ne impiorum hominis gestorum, quæ impedire non poterat, testis esse cogeretur, Remos dignitatesque, quas ibidem obtinebat, una cum aliquot illustrioribus ecclesie Remensis clericis reliquit.

110 Hæc omnia fere Guibertus de Novigento in Vita sua lib. 1, cap. 11 vel expresse docet, vel saltem ex eo possunt colligi. Audi, qui ibidem disserat: Manasses quidam, inquit, post Gervasii famosissimi archiepiscopi decessum prædictæ urbis (Remensis nimirum) regimini simoniace se intrusit, vir quidem nobilis, sed nihil prorsus serenitatis, quæ prima ingenuitatem decet, habens. Tantos enim fastus ex illa novitate conceperat, ut regias peregrinarum gentium majestates, imo majestatum ferocitates imitari videretur. Ac paucis deinde, quæ huc non faciunt, interpositis, ita proseguitur: Is igitur (Manasses) cum milites summopere affectaret, clerum negligenter, dixisse aliquando refertur; « Bonus, ait, esset Remensis archiepiscopus, si non Missas inde cantari oporteret. » Hujus ergo mores prorsus improbos, et stupidissimos habitus cum omni honestus horreret, Bruno in ecclesiis Gallia tunc opinatissimus cum aliis quibusdam Remensium clericorum nobilibus infamis illius odio excessit ab urbe, Remensi nempe. Ita Guibertus. Et Sanctus quidem eo ipso tempore, quo, ut hic ait, ex odio, sive quo ipsemet, non tam in episcopum suum, quam in pessimos ejus mores ferebatur, sive quo ab hoc ipso pro hoste habebatur, urbem Remensem deseruit, magnorum studiorum regimen seu scholarum præfecturam, cancellariique munus verosimillime, ne dicam indubie, abdicavit, aut certe, si mavis, dignitatibus omnibus a Manasse spoliatus, amisit.

ex urbe Remensi, dignitatibus abdicatis,

E

F

111 Ast quo circiter anno et quibus comitantibus illustrioribus ecclesie Remensis clericis, ille Sancti ex urbe Remensi discessus evenit? Quo tunc sese primum contulit? Ut ad singula hæc quæ sita ex ordine respondeam, Bruno certe nec ante annum 1076, nec post annum, qui hunc proxime exceperit, Remis alio commigravit, ut proinde id vel anno 1076 vel sequenti indubie fecerit. Ac cum quidem Remis ante annum 1076 non excessisset, liquet ex charta, hoc ipso anno a Manasse Remis in abbatiæ S. Basoli favorem concessa supraque huc transcripta, quæ ita terminatur: Bruno cancellarius scripsit et subscripsit; post annum autem 1077 factum id non esse, patescit ex eo, quod anno illo in concilio Augustodunensi, imo verosimillime etiam in Claromontano, quod huic prævixit, Manassem, archiepiscopum Remensem, uti mox videbimus, simoniæ aliorumque criminum insinularit, idque verosimillime, antequam Manassæ adversans ex urbe Remensi excessisset, non fecerit, uti suadet tum ingens discrimen, cui alioquin apud exandescentem

anno 1076 aut sequenti

A scentem hinc, iræque impotentem præsulē sese exposuisset, tum rerum posterularum series, ex qua, Sanctum nostrum, postquam in concilio Augustodunensi Manassem accusasset, non prius ad civitatem Remensem, quam hic anno 1080 in concilio Lugdunensi exauctoratus fuisset, reversum esse, verosimilimum, imo indubium, evadit, uti ex infra dicendis quisque facile colliget.

cum Manasse preposito, Fulcio aliisque excedit,

112 Ad illustriores modo clericos, qui una cum Sancto, Manassem aversantes, urbe Remensi excessere, sermonem converto. Hosce quidem inter fuisse Radulphum Viridem, ad quem Sanctus epistolam infra pluries memorandam e Calabria eremo scripsit, et Fulcium Monocolum, cujus in eadem epistola mentio fit, vero apparet minime absimile ob colloquium, quod cum hisce, eadem partiter docente epistola, de perituris mundi hujus delictis, æternæque duraturis cæli gaudiis habuit occasione, uti apud omnes fere in confesso est, maximarum ærumnarum, quas a Manasse archiepiscopo Remensis ecclesia patiebatur; Manassem vero tunc Remensis ecclesiæ præpositum, et Pontium quemdam Sancto exstitisse in suo ex urbe Remensi excessu comites, indubitatum est, cum hi ambo una cum Brunone simoniaci præsulis accusatores in concilio Augustodunensi alibi que exstiterint, uti hic ipsemet apud Mabillonium Musæ Italici tom. I, part. 11, pag. 121 in Apologia sua supra plus senel jam laudata, pluries que infra adhuc laudanda, ex parte declarat atque ex dicendis patescet. Quod modo ad locum, quo Sanctus, Remis excedens, sese receperit, pertinet, Parisios eum concessisse, conjiciunt nonnulli, hosque inter sese imprimis offert Bulæus, qui, præterea in eam, quæ Sanctum tunc Parisiis docendi muneri sese addixisse, statuit, opinionem propendens, in Historiæ Parisiensis tom. I, pag. 468 ita scribit: Ex hoc loco (Guiberti supra huc jam transcripto) constat, Brunonem, relictis Remis, cum nobilibus quibusdam aliis clericis ecclesiæ Remensis alio commigrasse; quos quidem socios licet non nominet Guibertus, ex epistola tamen ipsius Brunonis ad Radulphum Viridem, præpositum Remensem, intelligimus, hos tres amicos simul demigrasse, Brunonem, Radulphum et Fulcium Monocolum.

tuncque se, non, ut conjicit Bulæus,

115 Sic enim ille: « Reminiscitur quippe dilectio tua, quod, cum ego et tu et Fulcius Monoculus quadam die simul fuissetus in hortulo adjacente domui Adæ, ubi tunc hospitabar, de falsis oblectationibus tractaremus. » Ergo tunc Bruno hospitabatur apud Adam, non utique Remis; cum enim canonicus esset ecclesiæ Remensis et scholasticus, verosimile non est, cum alieno in hospitio mansurum fuisse. Unde conjicio, Brunonem cum amicis istis duobus Lutetiam venisse, ipsumque apud Adam hospitem domum elegisse, tumque docendi professionem resumpsisse. Ille forsitan est Adam canonicus Parisiensis, qui post Gualeramum cantor ejusdem ecclesiæ fuit circa annum M et id muneris obiit ultra annum MXXXIII. Ita ille: verum, etsi verosimillime, uti infra docebo, Brunoni in sua ad Radulphum Viridem epistola de hospitio, quo Remis apud Adamum fuerit exceptus, sermo non sit, propterea tamen nullo modo consequens est, ut Sanctus, dum tractatum, cujus verbis a Bulæo recitatis mentionem facit, de falsis mundi delectationibus cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo institueret, Parisiis apud Adamum fuerit hospitatus. Quidni enim extra urbem Remensem alibi æque, quam Parisiis, ho-

spitari tunc poterit? Nec quidquam huc facit, quod addit de Adamo, Parisiensi canonico, cum alibi etiam viri, aut etiam, si velis, canonici plures florere tunc potuerint, quibus pariter esset Adamo nomen.

AUCTORE C. B.

114 Bulæus quidem, ut Sanctum, dum Remis abiit, Parisios statim se contulisse utcumque probet, verbis proxime recitatis etiam subjungit, adstipulatur supra laudatus Guibertus, qui, de ejus (S. Brunonis videlicet) conversione scribens, sic ait: « Fuit non longe ab his diebus Bruno » quidam in urbe Remensi, vir et liberalibus » instructus artibus, et Magnorum studiorum » rector, qui conversionis initia subjecta occasione nactus dignoscitur. » Quibus verbis denotare videtur, Brunonem Parisiensis et Remensis studii fuisse rectorem, quæ ab Aimoino Floriacensi monacho in Vita Abbonis dicuntur majores sapientiæ seu studiorum officinæ; verum quidni Sanctus, quod Remis tum Philosophiæ, tum Theologiæ, quæ majores seu altiores scientiæ sunt, studiis præset, magnorum studiorum rector, a Guiberto dici potuerit? Sane eum eo sensu, quo Bulæus innuit, magnorum studiorum rectorem vocatum a Guiberto non fuisse, vel ex eo liquet, quod ab ipso hoc scriptore verbis a Bulæo productis munere illo, non Parisiis, sed Remis functus fuisse indicetur, ut consideranti patebit. Adhæc, etsi darem, Sanctum eo sensu, quo vult Bulæus, magnorum studiorum rectorem a Guiberto appellari, hincne consequens foret, ut, cum Sanctus Remis excessit, magnorum studiorum rectorem Parisiis egerit, hucque proinde mox a suo ex urbe Remensi discessu sese contulerit? Nemo sane, quantum opinor, id asseruerit.

Parisios;

E

115 Et vero Sanctum tunc, cum Remis, ut Manassem vitaret, excessit, sese, non Parisios, sed Reiciacum seu Rocium, Rocum, Roscium aut etiam (varie enim a variis appellatur) Rauciacum, munitum ætate illa (adi Marlotum Historiæ metropolis Remensis tom. II, pag. 195, et Valesium in Notitia Galliarum ad vocabulum Rauciacum) ac celebre Campaniæ Gallicæ ad Axonam castrum, sese recepisse, verosimilimum est. Ita mihi apparet, tum quod Manasses, ecclesiæ Remensis præpositus, alique, qui huic adhærebant, ac proin etiam Sanctus noster in præfato castro, uti ex ipsiusmet Manassis archiepiscopi ad Gregorium VII Papam epistola, anno 1078 ex infra discendis scripta hincque num. 125 ex parte saltem, recitanda, colligitur, sub Ebali comitis (Reiciacensis nimirum; neque enim, cui hoc quadrare queat, comitem alium, nomine Ebalum, invenio) clientela anno 1078 exstiterint, tum quod Ebalus, castrum ejusdem, in quo etiam, ut apparet, domicilium fixerat, dominus seu toparcha, a parte clericorum Remensium ac proin Sancti nostri contra Manassem, simoniacum Remensem archiepiscopum, omnino steterit, utpote qui, ut pariter ex eadem epistola intelligitur, cum Manasses archiepiscopus a sententia, contra se anno 1077 ab Hugone, Diensi episcopo Sedisque Apostolicæ legato, in concilio Augustodunensi lata, ad summum Pontificem appellasset, reque ipsa ad hunc causam suam propugnaturus Romam sese contulisset, Romam etiam, quo contra hujus molitiones Manassem præpositum aliosque clericos, ex urbe Remensi profugos, tueretur, sese contulerit. Atque ita modo et quibus comitantibus et quo anno circiter Sanctus noster ex urbe Remensi discesserit, uti etiam quo tunc sese receperit, determinatum

sed Reiciacum verosimiliter recepit.

F

AUCTORE
C. B.

Claromonta-
no deinde,
quod anno
1076 aut 1077
celebratum
fuit,

determinatum utcumque est : rerum hic tractan-
darum seriem nunc prosequamur.

116 Inter diversa, quæ adversus simoniacos,
acceptasque a laicis investuras Sancti nostri
ætate celebrata fuere, concilia commemorandum
hic venit, quod Hugo Diensis, Sedis Apostolicæ
in Galliis legatus, Claromonte celebravit. Hic in
illo, ut Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdu-
nensi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ
Mss. Pag. 201 docet, in Stephanum, Aniciensis
ecclesiæ invasorem, excommunicationis sententiam
tulit; hanc autem deinde Gregorius, anno 1075,
quo Indictio Pontificia 11 a Januario ad De-
cembris finem cucurrit, ad supremam Ecclesiæ
Cathedram, uti apud omnes in confesso est, eve-
ctus, duabus diversis epistolis, altera ad canoni-
cos Anicienses, altera ad Galliarum episcopos, uti
apud Labbeum tom. X Conciliorum, col. 164
videre est, uno eodemque die, decimo videlicet
Kalendas Aprilis, Indictione decima quinta, con-
scriptis, confirmavit; quare, cum posterior hæc
nota chronica, uti ex jam dictis de obtenti a Gre-
gorio Pontificatus anno liquet, annum 1077 de-
signet, consequens est, ut præmemoratum concilium,
quod Hugo Diensis Claromonte celebravit,
vel initio ipsiusmet anni 1077 vel sub finem pro-
ximæ antecedentis celebratum verosimillime fuerit.
Huic autem e castro Reciaciensi, in quo cum
Brunone aliisque verosimiliter ex dictis jam ver-
sabatur, præsentem se stitit Manasses, ecclesiæ
Remensis præpositus, atque inter Hugonis legati
manus, uti hujus infra huc transcribenda epistola
fidem facit, male acquisita primaria ecclesiæ Re-
mensis dignitate, quam anno circiter 1076 ab
ipso simoniaco præsule Manasse obtinuerat, sese
abdicaavit.

concilio vero-
simillime in-
terfuit,

117 Hinc porro, eidem concilio etiam Bruno-
nem, aliosque, qui cum eo Reciicum commi-
grant, ecclesiæ Remensis clericos, interfuisse
ibidemque, quæ contra Manassem Remensem an-
tistitem habebant, accusationum capita concilio
exposuisse verosimile apparet, uti etiam in hoc,
ut Manasses de objectis criminibus sese purgatu-
rus ad aliud proxime futurum concilium citaretur,
decretum fuisse. Et vero brevi hujus sese
obtulit occasio : Gregorius enim, summus Ponti-
fex, data quarto Idus Maii, Indictione decima
quinta, quæ, ut jam dixi, annum 1077 designat,
ad Hugonem, suum in Galliis legatum, epistola
in mandatis dedit, ut, congregata episcoporum
Franciæ synodo, causam Gerardi, Cameracensis
electi, qui post sui legitimam electionem ab Hen-
rico rege, ignorans et hunc excommunicatum, et
investituram a principibus laicis accipere, per
Pontificem esse prohibitum, investituram acceperat,
sedulo discuteret, atque aliarum nonnullarum
Galliæ ecclesiarum causas, negotiaque, quæ ad
harum, Ecclesiæ universæ utilitatem conducere
visa ei fuissent, definiret, advocato etiam ad
synodum pro Arvernensis ecclesiæ causa Hugone
Cluniacensi abbate. Paruit Pontificis voluntati
Hugo, conciliumque Augustoduni indixit, idque
ibi eo ipso adhuc anno 1077, quo proxime me-
moratam epistolam ad eum Papa scripserat, ce-
lebravit.

cumque dein-
de a Manasse
archiepisco-
po, quem in
Augustodu-
nensi accusa-
rat,

118 Ita, qui hic erroris convinci non potest,
diserte tradit Hugo Flaviniacensis, auctor syn-
chronus, in Chronico Virdu-nensi apud Labbeum
tom. I Bibliothecæ novæ Mss. pag. 199 sic scri-
bens : Juxta hæc itaque mandata Apostolica (a
Gregorio Papa Hugoni Diensi per epistolam mox
dictam data) congregata est synodus venerabi-

lium Patrum apud Eduam sub tutela et prote-
ctione Christi Domini... anno ab Incarnatione
Domini MXXVII, ubi convenerunt ex Francia et
Burgundia multi illustres viri. Porro huic con-
cilio Manasses, ecclesiæ Remensis præpositus,
itemque Sanctus noster et alii Remenses clerici,
qui una cum hisce Remis Reciicum sese receperant,
interfuerunt, simoniacque ac aliorum crimi-
num accusaverunt Manassem archiepiscopum
suum, qui cum citatus fuisset ad concilium, ei-
que, spreto legati monitis ac præceptis, sese si-
stere neglexisset, in eum, veluti in contumacem,
suspensionis sententia fuit prolata. Verum ab hac
mox ad Pontificem, ut apparet, appellavit Ma-
nasses, vindictæque interim, dum Romam adire
posset, percupidus ecclesiæ Remensis canonicis,
accusatoribus suis, a concilio ad Reciaciensem, uti
ex jam supra dictis infraque dicendis apparet,
castrum redeuntibus, plurimas in via struxit in-
sidias, domos eorum Remis fregit, præbendas
vendidit, et bona diripuit. Audi hæc suismet
verbis Hugonem Flaviniacensem loco proxime
cit. exponentem. Accusatus est in eodem concilio
(Augustodunensi scilicet) Remensis ecclesiæ in-
vasor simoniacus Manasses a clericis Remensi-
bus, et suspensus ab officio, quia vocatus ad
concilium ut se purgaret, non venit. Qui cum
canonicis Remensis ecclesiæ accusatoribus suis,
a concilio redeuntibus, plurimas parasset in-
sidias, demum domos eorum fregit, præbendas
eorum vendidit, et bona eorum diripuit.

119 Hæc Hugo. Et sane veritatis esse apprime
consona, etiam liquet ex epistola, ab Hugone le-
gato post concilii celebrationem, auditis, quas
Manasses Brunoni aliisque ex illo redeuntibus
ecclesiæ Remensis canonicis intulerat, variis in-
juriis, ad Gregorium Pontificem data, in qua,
Sanctum nostrum Manassemque præpositum di-
gnos habitos fuisse pro nomine Jesu contumeliam
pati, declarat, alludens verosimillime, ne dicam
indubie, ad injurias, quas ambo, e concilio Au-
gustodunensi Reciicum redeuntes, tum in via, tum
Remis in bonis suis passi fuerant. Epistolam illam,
quod præterea, quæ de Manassis, Remensis eccle-
siæ præpositi, ad Claromontanum seu Arvernense
concilium accessu supra asserui, invicte probet,
aliaque, quæ huc et præcipue Manassem archiepi-
scopum spectant, complectatur, in fine mutilam,
prout apud Labbeum tom. X Conciliorum col. 563
et seq. exstat, huc transcribo. Sic habet : Reveren-
dissimo Patri et domino Papæ Gregorio suæ
sanctitati inutilissimus servus Hugo humilis pre-
sbyter Diensis, salutem. Quoniam didicimus R.
vostrum Parisiensem rediisse, cui injunxeramus,
ut fideliter, sicut filius vester, vobis referret
gesta Augustodunensis concilii, cui interfuit,
qui neque per nos rediit, neque quicquam de
statu vestro nobis scripsit, rogamus paternita-
tem vestram, ut sententiam suam nobis dignetur
scribere super ordinationem Remensis, Bituri-
censis et Carnotensis ecclesiarum.

varias inju-
rias, ut Hu-
gonis Diensis
epistola,

que ex Lab-
bei concilio-
rum

120 Sciat quoque paternitas vestra, quia ille
Noviomensis dictus episcopus, sub commina-
tione publicæ examinationis a nobis familiariter
exactus, confessus est nobis simoniam suam,
præsentibus Laudunensi et Lingonensi episcopis
cum aliis quibusdam. Unde etiam sacramento
supra sacra Evangelia nobis firmavit, quod, visis
litteris vestris vel legatione vestra, ecclesiam,
quam male occupaverat, bene dimitteret, et
pro posse et scire suo, ut juxta Deum ordinare-
tur, adjuvaret. Silvanectensis vero episcopus,
accepta

A accepta investitura de manu regis, ordinatus est ab illo (*Manassem simoniacum Remensis ecclesie episcopum seu potius invasorem designat*) Remensi hæresiarcha, cui litteris vestris interdixistis, ne hujusmodi in episcopos acciperet. Autisiodorensis, infra annos ordinatus, investituram quidem de manu regis non accepit, quamquam per familiares regis gratiam ejus consecutus sit. De Senonensi autem archiepiscopo quantam contumeliam, quantamve injuriam auctoritati vestræ in nostra legatione intulerit, a prædicto R. ut spero, sufficienter audistis. Neque hoc dicens, Deus testis est, gloriam meam quæro. Burdegalis quoque, quoniam vocatus præterito anno ad Arvernense concilium neque venit, neque canonicè se excusavit, in eodem concilio ab episcopali officio suspensus est. Quod ille vilipendens, interdictum sibi usurpavit officium. Rursus vocatus ad Augustodunense concilium, quoniam nullam causationem nobis misit, etiam a sacerdotio suspendimus eum.

tomo decimo
hic recitatur,

B 121 De his ergo omnibus quid Magnitudo vestra judicaverit, quid inde agere placuerit, parvitati nostræ, rogamus, rescribite. Præterea summopere poscimus, ut per dominum Valentinum episcopum Pallium nobis mittatis ad confirmandam ordinationem religiosissimi Lugdunensis ecclesie archiepiscopi, contra oblatrantes hæreticos et de regis indignatione adversus ordinationem Dei carnaliter gloriantes. Ipse enim, postpositis omnibus incommodis et periculis penuriæ atque itineris, Sanctitatis vestræ conspectui devotissime se præsentaret, si ecclesia illi commissa, tamdiu languida et pastoris solatio destituta, quoquo modo absentiam ejus sine magno detrimento pati potuisset. Valentino episcopo præcipite et securitatem in manu vestra accipite, quatinus circa festum S. Joannis Baptiste, prout nos cum eo condiximus, ecclesia sua ad celebrandum Officium illum accipiat, quia valde opportunus videtur ad oppugnandam provincialium arrogantiam. Manassem autem amicum nostrum in Christo, qui in Claromontano concilio Remensis ecclesie male adquisitam præposituram in manu nostra dimisit, commendamus gratiæ Sanctitatis vestræ, sicut Catholicæ fidei sincerum defensorem, et dominum Brunonem, Remensis ecclesie in omni honestate magistrum. Digni sunt enim ambo a vobis, et in his, quæ Dei sunt, vestra auctoritate confirmari, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Et ideo consultores profuturos causæ Dei et cooperatores in partibus Franciæ adhibeatis.

fidem facit,
passus fuisset,

C 122 Remensis hæretici depositionem con... revelatam iniquitatem sanguis cæli et... clamat, auctoritatis vestræ scripto roborata... hos rogamus Remensi ecclesie destinate... suam satisfactionem, aut ipse, si placit... aut nobis suscipiendam præcipite. Quia... excommunicationem vestram, nobis inconsultis, episcopi electionem fecerunt. Tiezo filius vester jam reddisset ad vos, nisi ad convocandum concilium xviii. Kalendas Februarii, Pictavis, Deo annuente, celebrandum detineretur; in quo concilio meritum vestrorum patrocinium adesse nobis suppliciter exoramus. Orate pro nobis, sanctissime Pater. *Talis est data ab Hugone Diensi post Augustodunense concilium anno, ut apparet, 1077 aut sequentis initio ad summum Pontificem epistola; e qua sane, quæ supra tum de illatis per Manassem archiepiscopum Sancto*

injuriis, tum de hujus Manassisque præpositi in concilio Claromontano præsentia edixi, optime firmantur. Rei modo seriem prosequamur. Bruno clericique Remenses, ejus socii, evitatis, quas eis, a concilio Augustodunensi redeuntibus, Manasses archiepiscopus struxerat, insidiis, ad Ebalum comitem in Reciense hujus castrum, e quo illud adierant, sese iterum recepere, gravissimæ litis, sese inter et archiepiscopum suum pendentes, exitum ibidem præstolaturi.

125 Ita autumo, quod Manasses archiepiscopus apud Labbeum tom. X Conciliorum col. 365 in epistola supra citata, quam ad Gregorium VII Papam dedit, ita loquatur: De comite OEbalo, qui me in præsentia vestra accusare tentabat, et se suamque fidelitatem vobis verbis simultantibus commendabat, satis in promptu habetis cognoscere, cujus potius sinceritas fidelitatis erga vos videatur existere. Utrum mea, qui Deo et vobis paratus sum per omnia obedire, an illius, qui et apud vos per Manassem et suos sequaces in suo castro receptos persequitur beatam Mariam. Manasses enim, de quo diximus, cui nos jussu vestro, quod in nos admiserat, si ad ecclesiam matrem suam rediret, indulimus, conscientia sceleris sui depressus nec ad nos vult redire, nec paci Ecclesie concordare, quin potius cum illis suis sequacibus, quia factis non potest, verbis et maledictis ecclesiam meque lacerare non desinit. Unde, ut de ipso OEbalo taceam, in quem vos, credo, justam et Apostolicam exercere sententiam, super Manasse instanter deprecor sanctitatem vestram, ut aut jubeatis eum ad sua regredi, et ulterius non impugnare ecclesiam, aut in eum ejusque fautores et cooperatores Apostolici vigoris dirigatis animadversionem. Dignamini etiam ad eorum receptores scribere aptam epistolam, ut aut eos contra Ecclesie jura non retineant, aut pari sententia se multatos agnoscant: *quibus e verbis consideranti patescet, Manassem præpositum adherentesque ei, quorum unus erat Sanctus noster, ecclesie Remensis clericos tum certe, cum epistola, hæc complectens, a Manasse archiepiscopo, quod anno, uti infra docebo, 1078 factum, ad Pontificem fuit conscripta, apud OEbalum comitem in castro Reciensi seu Rauciensi commemoratos fuisse; quod cum ita sit, sese in id, anno 1077 e concilio Augustodunensi revertentes, quo Manassis archiepiscopi insidias declinarent, verosimiliter receperant.*

AUCTORE
C. B.

Reciacum
iterum Augu-
stoduno se
recepit,

E

F

124 Nec id tantum, quod modo proposui, e recitatis epistolæ Manassis verbis discimus, verum etiam Ebalum seu OEbalum comitem, qui Sanctum ejusque contra Manassem archiepiscopum comites in castro suo tuebatur, Romæ hujus accusatorem apud Gregorium Papam egisse. Qui id factum sit, expono. Manasses archiepiscopus, qui, ut supra docui, a sententia, in concilio Augustodunensi contra se lata, ad summum Pontificem verosimiliter appellarat, Romam anno 1077, cum inde, prout Hugo Flaviniacensis loco proxime cit. testatur, litteræ ei, ut in concilio, alio scilicet, in Gallis denuo celebrando, cum sex se purgaret episcopis, traditæ fuissent, se contulit. Ebalus comes, auditio præsulis simoniaci discessu ac consilio, iter pariter Romam versus, quo ibi contra eum clericorum Remensium, quos in castrum suum ac clientelam receperat, causam tuta-retur, arripuit, horum etiam aliquot sibi adjunctis. Et ex his quidem existitisse Pontium, sæpius jam laudata Manassis archiepiscopi Apologia apud

ibique, dum
Ebalus comes
cleri Remensis
causa Ro-
mam petiit,

AUCTORE
C. E.

apud Mabillonium tom. I, part. II *Musei Italici*, pag. 121 indubitatum facit; Fulcium autem Monoculum, de quo Sanctus in recitanda infra ad Radulphum Viridem epistola, ex iis pariter exstitisse, verosimile apparet, primo quidem quod Fulcius ille, a Sancto memoratus, Romam sese, uti ipsamet hæc epistola fidem facit, proxime post habitum cum Brunone et Radulpho Viridi de falsis mundi delectationibus, verisque cæli gaudiis colloquium, in quo monachicum habitum assumere statuerunt, contulerit; deinde vero quod id post concilium Augustodunense anno 1077 aut sequenti, nec alibi, quam in castro Reiciacensi habitum fuisse videatur.

collationem cum Fulcio, hic memoratam, utpote quæ nec Remis;

123 Quod quo utcumque probatum dem, prævie verba, quibus colloqui illius Sanctus meminit, huc transcribo. Sic habent: Reminiscitur... dilectio tua, quod, cum ego et tu et Fulcius Monoculus quadam die simul fuisset in hortulo adjacenti domui Adæ, ubi tunc hospitabar, de falsis oblectationibus et perituris mundi hujus divitiis, necnon de perennis gloriæ gaudiis aliquamdiu, ut opinor, tractaremus, unde divino amore ferventes promissimus ac vovimus Spiritui Sancto in proximo fugitiva sæculi relinquere et æterna captare, necnon monachicum habitum recipere; quod et in vicino peractum esset, nisi tunc Fulcius Romam adisset: ad hujus reditum peragenda distulimus; quo moram faciente, aliisque intervenientibus causis, divinus amor elanguit, reffriguit animus, fervorque evanuit. Quando itaque Sanctus collationem, hic memoratam, in qua monachum vovit, cum Radulpho Viridi ac Fulcio habuit, non domi, sed alieno in hospitio versabatur. Hinc porro consequitur, ut hanc Remis, antequam anno circiter 1076 e civitate hac cum Manasse aliisque Remensibus clericis excessisset, indubie non habuerit. Brunonem enim tunc Remis, ubi non tantum canonicus, sed et scholasticus præterea et cancellarius erat, in alienis ædibus habitasse, verosimile non apparet, ut Bulæus verbis num. 115 recitatis recte arguit. Imo vero, ut Tractatus de S. Brunone, a Cartusianis hujatibus mecum communicati, auctor num. 20 Operis sui recte notat, dubitandum non est, quin tunc ibi Sanctus suatum cancellarii, tum canonici et scholastici dignitati congruum domicilium habuerit, et quidem in ipso claustro communi, quo diu ante et post S. Brunonis ætatem canonici Remenses usi fuerunt, uti fas est colligere ex Flodoardo Hist. Remensis lib. II, cap. 11, Chronico Mosomensi apud Dacherium tom. VII Spicilegii, et Stephani Tornacensis Epistola 160, ad Radulphum Remensem decanum, a Radulpho Viridi diversum, circa annum 1176, aut, ut videtur, non diu admodum post scripta.

ubi tunc canonici vitam in claustro communem ducebant,

126 Stephani verba huc facientia, quod ex iis, canonicos Remenses Brunonis ætate vitam in claustro communem duxisse, potissimum intelligatur, e jam sæpe laudato, qui hactenus vulgatus non est, Annalium Cartusiensium libro IV describo. Sic habent: Exiit sermo inter plures, quod antiqua Patrum vestigia, sacris instituta conciliis et a gloriosa hactenus Remensi ecclesia diutius observata, quidam ex vobis immutare contendunt, laminamque auream religiosæ consuetudinis, quæ in fronte Ecclesiæ Metropoleos apposita lucet omnibus, qui in regno sunt, quadam singularitate studeant delere, dejicere, conculcare. Singulari quodam privilegio sedes Remensis inter alias Galliarum ecclesias eminebat, perse-

verans cum Apostolis in communione panis et oratione, et in sociali communione sacramentali præferens, majoribus erat spectaculum, minoribus documentum. Ex reliquiis Regularium institutionum duo loca sibi detinuerant, cœnaculum refectiois et domum somni, in altero castigatam sequentes abstinentiam, in altero candidatam continentiam observantes. In his et aliis observantiis Regularibus incedebat Remensis ecclesia, terribilis ut castrorum acies ordinata, amabilis suis, admirabilis alienis. Si hæc immutari cœperint, quid dicet germana ejus loco et ordine Germania, quæ inter alias institutiones ecclesiasticas refectiois adhuc et quietis fraternam communionem sic observat, ut modernam dissolutionem non admittat.

127 Cum ergo Remenses canonici, uti e verbis hæc pronum est eruere, vitam communem in ædibus, separatim quidem, ut tunc moris erat, uni tamen eidemque claustro inclusis, Sancti nostri ætate duxerint, hic utique, dum inter illos ante suum ex urbe Remensi discessum, seu ante annum 1076, quo circiter is accedit, versaretur, alienas ibidem ædes non inhabitavit, ac proin nec tunc collationem, utpote quæ, Brunone alienis in ædibus versante, acciderit, cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo habuerit. Eodem etiam ex capite parum verosimile apparet, collationem illam seu colloquium contigisse, postquam jam Sanctus, exauctorato pulsoque simoniaci invasore Manasse, in pristinum fere, aut hoc etiam forte meliorem, statum, quod qui et quando factum sit, infra videbimus, fuisse restitutus. Porro eo eo, quod Sanctus, dum de falsis mundi oblectationibus cum Radulpho Viridi et Fulcio sermonem miscuit, alieno in hospitio fuerit versatus, consecrarium præterea est, ut nec id Parisiis evenerit. Qui enim collationem seu colloquium illud Parisiis factum statuunt, Sanctum nostrum tunc, cum id habuit, docendi ibidem munus obiisse, affirmant; quod si autem ea in urbe reipsa unquam Bruno docuisset, alienis tunc, velut hospes, ædibus usus fuisse non videtur. Accedit, nihil plane aliunde haberi, ex quo Sancti cum Radulpho et Fulcio collationem Parisiis habitam fuisse, utcumque fiat probabile, ut proinde, uti non Remis, sic nec ibi verosimiliter evenerit. At vero Reiciaci seu Raviciaci eam post concilium Augustodunense evenisse, e status, in quo ibi Sanctus tunc fuit, adjunctis verosimillimum apparet.

nec Parisiis habitam verosimiliter fuerit,

128 Ibi enim tunc tum hic, tum alii ecclesiæ Remensis clerici, ejus in exsilio socii, alienis in ædibus versabantur, a castris illius (id enim plures domos fuisse complexum, Valesius loco supra cit. dubitare non sinit) incolis diversis, per Manassæ præpositi eique adherentium receptores num. 125 a Manasse archiepiscopo verosimiliter indigitalis, hospitio ex comitis Ebali, ut verosimile apparet, voluntate excepti. Adhæc eo temporis spatio, quo Sanctus cum aliis Remensibus clericis Reiciaci versabatur, collationemque de falsis mundi delectationibus post concilium Augustodunense, habere jam poterat, Ebalus, castrum hujus toparcha, Romam versus, ut supra docui, iter arripuit, huncque eo, ut supra pariter docui, aliquot Remenses clerici comitati sunt; non diu autem, ut supra recitata ex Sancti nostri ad Radulphum Viridem epistola verba docent, post collationem, a Brunone cum Radulpho et Fulcio habitam, Romam hic discessit. Accedit, Reiciaci Radulphum Viridem et Fulcium Monoculum cum Sancto nostro, antequam Ebalus comes Romam abiret,

statusque, in quo Sanctus Reiciaci fuit,

A abiret, fuisse ex jam dictis versatos. Tres quidem dumtaxat ecclesie Remensis canonicos, Manassem præpositum nimirum, Pontium et Brunonem, qui Manassem archiepiscopum in concilio Augustodunensi anno 1077 accusarint, ac deinde in castrum Reiciacense sese receperint, Historie literarie Francie scriptores, qui recessui huic habitam a Brunone cum Radulpho et Fulcio de divitiarum oblectationumque mundi hujus vanitate collationem prævisse autumant, tom. IX, pag. 253 recensent. Verum quid tum?

adjunctis ap-
prime con-
gruat,

129 Assignato ab iis Remensium, qui Manassem accusarint atque in Reiciacense castrum se receperint, clericorum numero, unde, Radulphum Viridem et Fulcium nec in castro Reiciacensi sub Ebali comitis clientela existisse, nec ibidem cum Brunone collationem, de qua hic, habuisse, consequens sit, standum non est. Remensium enim canonicorum, qui Manassem archiepiscopum accusarint, majorem existisse numerum, hic ipse prodit in Apologia sua apud Mabillonium Musei Italici tom. I, part. II, pag. 121 ad Hugonem Diensem sic scribens: Dixistis, ut accusatoribus nostris, scilicet Manasse et sociis, responsuri ad concilium veniremus; et ego dico vobis, quia ego et Manasses pro omnibus sociis suis concordiam fecimus, exceptis duobus, quorum unus, scilicet Bruno, nec noster clericus, nec noster natus aut renatus est, sed sancti Cuniberti Coloniensis in regno Teutonicorum positi canonicus est; cujus societatem non magno opere affectamus, utpote de cujus vita et libertate penitus ignoramus; et quia quando apud nos fuit, multis beneficiis a nobis in eum collatis, male et nequiter tractati sumus. Alter vero, id est, Pontius, in Romano concilio, nobis presentibus, est falsatus; et ideo nec uni, nec alteri in ecclesiastico judicio respondere aut volumus aut debemus. Cum ergo, uti ex his verbis intelligitur, plures sane quam tres existierint Remensis ecclesie canonici seu clerici, qui Manassem archiepiscopum accusarint, quique proinde post Augustodunense concilium in castrum Reiciacense sese receperint, non est, cur hos inter existisse Radulphum Viridem et Fulcium Monoculum, eamus inficias; quod cum ita sit, non est etiam, cur cum hisce in eodem castro (de quo vide tamen Addenda et Corrigenenda ad pag. 319, num. 124) Sanctus noster illam, de qua hic disserimus, collationem non habuisse putetur.

verosimiliter
jam habue-
rit.

150 Et sane hanc ibidem a Brunone habitam fuisse, suadent, tum quæ huc facientia in medium jam adduxi, tum quæ hic modo adhuc addo. Collatio illa, utpote in qua de mundi vanitate, cæli eternitate, monachicoque habitu assumendo actum, optime quadrat statui, in quo Sanctus post concilium Augustodunense Reiciaci fuit; ibi enim tunc ille, bonis a Manasse archiepiscopo spoliatus, fortunam patiebatur adversam, qua pressi mortales terrena despiciere, cælestia æstimare atque ad Deum sese convertere solent. Adhæc ab ipsomet Sancto, sese aliosque diu, quod in collatione illa voverant, adimplere distulisse, verbis supra huc transcriptis indicatur; re autem ipsa factum id est in opinione, qua dictam collationem Reiciaci post concilium Augustodunense habitam statui- mus. Sanctus enim, uti infra probabo, certe ante annum 1081 meliori vitæ in eremum secedens sese non dedit; ante autem, quam hoc faceret, triennio ut minimum celebris, de qua hic, cum Fulcio collatio acciderat, uti pronum est ex jam dictis erueri. Fulcius enim secundum hæc cum Ebalo

comite anno 1077 (annus enim 1078, num. 124 per errorem irrepsit) Romam petiit, hoc que illius iter habita cum Brunone post concilium Augustodunense, anno itidem 1077 celebratum, de falsis mundi delectationibus collatio prævit, ut hæc ipso etiam anno 1077 ac proin triennio ut minimum, antequam Sanctus in eremum secederet, acciderit. Reliqua modo, quæ ad litem, a Sancto nostro, atisque Remensis ecclesie clericis Manasse archiepiscopo intentatam, spectant, expedi- amus.

AUCTORE
C. B.

§ VII. Manasses Romæ in concilio causam suam tuer- tur, suspensionisque sententiam, in se Augusto- duni latam, a Pontifice rescindi obtinet: quid tum præterea egerit, et qui tandem Brunonem in pristinum honorem resti- tuere jussus fuerit.

Cum Manasses, Remensis ecclesie archiepis- copus, Romam ad summum Pontificem, Grego- rium VII, ad quem ex dictis appellarat, jam advenisset, benigne ab hoc, ad meliorem frugem hominem rediturum, adhuc sperante, fuit excep- ptus, causamque suam in concilio, quod ibidem tunc, id est, mense Martio anni 1078, celebratum fuit, presentibus etiam (adi verba ex Manassis epistola num. 125 huc transcripta) Ebalo comite clericisque Remensibus, hunc, ut docui, comitatis, qui pro clero Remensi locuturi advenerant, propugnare est conatus. Quibus ad id præsidii usus sit, litteris proditum non inveni; quo vero suc- cessu rem gesserit, ipsemet in Apologia sua apud Mabillonium Opere cit., pag. 119 exponit, ita ibidem ad Hugonem, Sedis Apostolicæ legatum, scribens: Non solum per omnes fere Gallias, verum etiam Italiae et Romæ notum est, quali- ter ante hoc biennium (anno scilicet 1077) in eadem provincia a vobis et ab aliis quibusdam in nos violenter ac injuste res gesta est: et ego vim ac præjudicium passus Romam processi, ibique super hoc Romanum et Apostolicum ju- dicialium appellavi. Qui vero vos aberatis, jussu domini Apostolici in ipsa regione remansi, et adventum vestrum per XI fere hebdomadas ex- pectavi. Cumque non veniretis, tandem in præ- sentia domni Apostolici, et in concilio generali inter nos et eos, qui ibi loco vestro, utpote a vobis directi, aderant, altercatio habita est, et ex eorum accusatione ac nostra defensione, quidquid passi eramus, temere ac violenter actum esse et constare non debere, judicatum atque correctum est. Hunc in modum Manasses, qui, quamquam in Hugonem, Sedis Apostolicæ legatum, iniquior sit, remque, uti ex jam dictis et porro dicendis liquet, parum sincere exponat, sententiam tamen, in se ab Hugone in concilio Augustodunensi latam, correctam seu rescissam fuisse, recte indicat.

Manasses
suspensionis
sententiam
contra se
latam,

152 Gregorius enim, futurum sperans, ut in- dulgentia Apostolica ad meliorem frugem Manas- sem adduceret, a suspensionis sententia, qua Augustoduni

a Pontifice
sub aliquot
conditionibus